

Večerka, Radoslav

Arnošt Lamprecht šedesátiletý

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1979, vol. 28, iss. A27, pp. [8]-10

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100283>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ARNOŠT LAMPRECHT ŠEDESÁTILETÝ

Těžko tomu věřit, ale náš Sborník má dalšího jubilanta. Šedesátí let se letos dožívá profesor filozofické fakulty UJEP a vedoucí její katedry českého jazyka, slovanské, indoevropské a obecné jazykovědy Arnošt Lamprecht, rodák (19. 10. 1919) ze Štítiny u Opavy z rodiny zedníka. Na filozofickou fakultu přišel poprvé už před 2. světovou válkou a zastihl na ní ještě B. Havránka (u něhož jako student 1. ročníku kolokvoval z přednášky o slovanském slovese), prožil tu i násilné zavření českých vysokých škol po 17. listopadu 1939 a znovu se na fakultu vrátil v r. 1945, aby dokončil slavistická studia (češtinu a ruštinu) u Trávníčka, Kellnera, Kurze, Machka a Wollmana. Po několikaletém učitelském působení na středních školách přišel konečně na fakultu v r. 1949 po třetí, tentokrát jako její asistent, a od té doby zůstal už trvale v jejím svazku, postupně jako odborný asistent, docent (od 1957) a profesor (od 1962). Po doktorátu (PhDr. 1950) získal v r. 1955 jako jeden z prvních na brněnské filozofické fakultě vědeckou hodnost CSc. a v r. 1970 DrSc. Vedle akademických funkcí (mj. i prorektora UJEP) se průběžně věnoval a věnuje práci vědecky organizační jako externí vedoucí brněnské pobočky ÚJČ ČSAV, člen kolegia jazykovědy ČSAV a Čs. komitétu slavistů a jako člen redakčních rad Slova a slovesnosti, jazykovědné řady Sborníku prací fil. fak. Brno i příležitostných sborníků.

Do vědecké literatury vstoupil A. Lamprecht — po recenzích a zprávách publikovaných v odborném tisku od r. 1947 — v r. 1951 jako dialektolog českého jazyka příspěvkem k historické dialektologii opavské a k dialektologické problematice se pak vracel znovu a znovu v celém svém dalším badatelském díle. Z jeho pera pocházejí především celkové nebo dílčí popisy současného nářečního stavu v okrajových obcích na Hlučínsku (1951), v lašských nářečích (1954, 1955, 1963), na lašsko-východomoravském pomezí (1958), na širším Ostravsku (1967) apod.; načrtl dále problematiku jazykového zeměpisu lašského (1954) a prozkoumal vnitřní diferenciaci moravsko-slovenských dialektů i jejich zapojení do českého národního jazyka (1954). Jeho výzkum současných českých nářečí vyvrcholil zatím knižními publikacemi Středoopavské nářečí (1953) a Slovník středoopavského nářečí (1963), v nichž je nářeční situace rodného Lamprechtova regionu zachycena vskutku vše-

stranně, a čítanky České nářeční texty (1976), kterou redigoval a do níž přispěl úvodní statí o vzniku a vývoji českých nářečí. Tento diachronní syntetický náčrt z české dialektologie byl ovšem už připravován řadou dílčích historicky orientovaných nářečních sond, po vědecké prvotině např. ještě statěmi o vývoji měkkostní korelace souhláskové do českých nářečí (1962), o chronologii některých fonologických změn v lašských nářečích (1971) nebo o historické fonologii nářečí města Bavorova ve Slezsku (1975), i celkovým pojednáním o vývoji českého hláskového systému se zvláštním zřetelem k nářečím na Moravě a ve Slezsku (1956).

Poznání českého jazyka věnoval A. Lamprecht nemalou pozornost i mimo pole vlastní dialektologie. V pracích této širší orientace se projevuje především jako historik jazyka a fonolog. Řada speciálních dílčích studií z historické fonologie češtiny (1964, 1965, 1972) vrcholí v syntetické knižní monografii Vývoj fonologického systému českého jazyka (1966, 1968²). Širší jazykovědné bohemistice jsou dále věnovány úvahy o předpokladech vzniku našich národních jazyků (1953), o některých vývojových perspektivách českého jazyka nebo o vztahu spisovného jazyka a nespisovných útvarů v češtině (1963). Sumu poznatků o vývoji češtiny uložil Lamprecht do knihy Historický vývoj češtiny (1977), kterou vydal spolu s J. Baurem a D. Šlosarem — po několikerém předběžném vydání v podobě vysokoškolských skript — posléze v přepracovaném a doplněném vydání jako vysokoškolskou učebnici.

V koncepční linii svých vysokoškolských učitelů uplatňuje A. Lamprecht ve své badatelské práci vždy hledisko srovnávací a vidí češtinu v souboru jazyků slovanských a ty zase v genetických souvislostech širších. Jeho slavistické zájmy našly uplatnění v teoretické úvaze o přechodných dialektech a jejich významu pro poznání vzájemných vztahů slovanských jazyků (1968), o vlivu jazyka na jazyk (1953, 1958), ale i o česko-německých jazykových kovergencích (1965), dále v pojednání o fonologickém vývoji polštiny (1957) a vůbec celé západoslovanské oblasti (1958), o psl. genezi slovenštiny (1977), o fonologickém vývoji pozdní praslovanštiny ve východoslovanské oblasti (1968, 1973), o psl. morfologii (1972), o fonologickém vývoji praslovanštiny (1956) i jeho chronologii (1973, 1978), o vzniku a diferenciaci slovanských jazyků (1963), o slovanské jazykové jednotě v období příchodu Konstantina a Metoděje na Velkou Moravu (1965). Důvěrná znalost nářeční dynamiky slovanské umožnila Lamprechtovi vypracovat návrh hláskoslovného dotazníku pro slovanský jazykový atlas (1959), vyjádřit se k tomuto projektu i dalšími kvalifikovanými připomínkami a náměty (1961, 1962) a formulovat i v obecné a teoretické rovině úkoly jazykovědy v oblasti slovanské dialektologie (1974).

Daleko za hranice slovanské jazykovědy míří Lamprechtovy úvahy o vztahu ide. jazyků k jiným jazykovým rodinám (1967), které zahájil již v období své vědecké mladosti poukazem na některé pozoruhodné souvislosti indoevropsko-ugrofinské (1965). Není divu, že proto i přivítal teorii V. Illiče-Svityče o jazykovém společenství nostratickém a že po posouzení etymologického slovníku nostratických jazyků

(1975, 1977) aplikoval jeho poznatky se zdarem k výkladu některých jevů ide. konsonantismu (1976, 1978).

Pracovně navazuje A. Lamprecht na tradice brněnské školy dialektologické (Trávníček, Kellner) i indoevropské komparatistické (Machek), metodologicky vychází ze strukturního pojetí jazyka a z fonologických principů Pražské školy, které tvořivě domýšlí a rozvíjí. K charakteristice jeho tvůrčího typu patří specifická dvojdomost: Na jedné straně zná Lamprecht výborně cenu jazykového dokladu a neváhá k jeho získání podniknout i expedici do terénu, na druhé straně jeho lingvistické duchaplnosti nestojí pouhá vnější deskripce, samo konstatování fakt za publikování; inspirativním způsobem proniká k podstatě zkoumaných jevů a odkrývá jejich neočekávané souvislosti způsobem hutným a zdánlivě prostým a samozřejmým jako příslovecné Kolumbovo vejce.

Tento smysl pro spojitosti jevů, schopnost vyhmátnout z různorodé jazykové skutečnosti věci podstatné a zásadní a umění jasné a jednoznačné formulace propůjčují spolu s živostí přednesu a jasnou dikcí i pedagogickému výkonu profesora Lamprechta mimořádnou působivost. Pro stovky našich středoškolských učitelů češtiny zůstává nezapomenutelným příkladem vědce i pedagoga, lingvisty odborného posvěcení i lidského zaujetí.

A last but not least je třeba ještě připomenout jubilantův rozhled a vzácnou velkorysost, s nimiž vede svou katedru, i jeho respekt a tolerantnost, které při vší náročnosti a kritičnosti projevuje k jejím členům.

Významnému jazykovědci a milému člověku přeje dnes naše lingvistická obec hodně zdraví a pracovní pohody k prospěchu naší vědy.

Radoslav Večerka